ئیمام نەوەوی

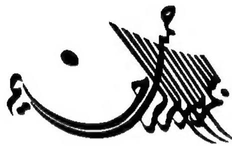
الأربعين النووية

بەکوردی

وەرگێڕانی
إسماعيل طه إبراهيم

2011

الأربعين النووية
بەكوردی

الأربعين النووية
بەكوردی

دانراوی

ئیمام نەوەوی

وەرگێڕانی

إسماعيل طه إبراهيم

ناوی دانـــــــــــــەر: ئیمامی نەوەوی

نـــــــاوی کتێـــــــب : الأربعین النوویة بەکوردی

نـــــــاوی وەرگێـــــــر: إسماعیل طه إبراهیم

چـــاپ و بڵاوکردنـــەوەی: نوسینگەی تەفسیر بۆ بڵاوکردنەوەو ڕاگەیاندن/هەولێر

نەخشەســـــــــازی: شنۆ حمدامین

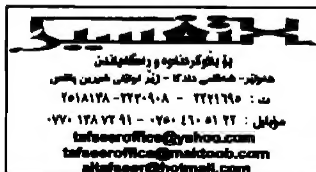
خـــــــــــــەت: نـــەوزاد کۆیـــی

بـــــــــــــەرگ: ئەمیـن مخـلـص

نـــۆرە و ســـاڵی چـــاپ: یەکەم١٤٣٢ك – ٢٠١١ز

تـــــــــــــیراژ: ١٠٠٠ دانە

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەگان ژمارەی سپاردن (١٥٧٤) سالی ٢٠١١ی پێدراوە

پێشەكی

كتێبی ئەربەعینیەی نەوەوی یەكێكە لە كتێبەكانی فەرمودە، سەرەتای ئەم كتێبە دەگەڕێتەوە بۆ زانای بەناوبانگی كورد إبن صلاحی شارەزوری، كە لە یەكێك لە زنجیرەكانی دەرس گوتنەوە بیست وشە ش فەرمودەی كۆكردەوە، كە زیاتر پەیوەست بون بە شەریعەتی ئیسلامەوە، دواتر زانای بەناوبانگ ئیمامی نەوەوی شازدە فەرمودەی تری بۆزیادكرد، بو بە چل فەرمودە ناوینا ئەربەعینەی نەوەوی، ئەم كتێبە بە قەبارە بچوكە، بەڵام زانستێكی زۆری لە خۆگرتوە، هەربۆیەش تا ئێستا بۆ چەندین زمان وەرگێڕدراوە. هەروەها زانایان چەندین شەرحی كورت و درێژیان لەسەر كردووە، ناودارترینیان (جامع العلوم والحكم) دانراوی ئیبن رەجەبی حەنبەلیە،

بۆیە بەپێویستمان زانی ئەم زانستە ناوازەیە وەربگێرینە سەر زمانی كوردی، بە سود وەرگرتن لە كتێبی(شرح الأربعين النووية) دانراوی شێخ صالح عبدالعزيز بن محمد ئال الشێخ

لەخوای گەورە داواكارین ئەم كارەمان بكات بە توێشوی قیامەت.

وەرگێر

٢٨جمادی یەكەم ١٤٣٢

٢٠١١/٥/١

فەرمودەی یەكەم

كردەوەكان بە پێی نیەتە

عَنْ أميرِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِي حَفْصٍ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: إنَّمَا الأَعْمَالُ بَالْنيَاتِ، وَإِنَّمَا لِكل امرئ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إلَى اللّه وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إلَى اللّه وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنيا يُصيبُهَا، أو امْرَأة يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُه إلَى مَا هَاجَرَ إليه.

أخرجه البخاري (١)، ومسلم(١٩٠٧/١٥٥)

واتە: عومەری كوڕی خەتاب دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خوا ﷺ بو دەیفەرمو: هەمو كردەوەیەك بە

نیەتـــە، هەرکەســێك نیـــەتی چـــی هـــەبێت ئـــەوەی بـــۆ دەنوسرێت، ئەگەر کەسێك کۆچکردنەکەی لە پێنـاو خـوا بێــت بــۆ لای پێغەمبەرەکــەی، ئــەوا بــەم نیەتــە بــۆی دەنوسرێت، هەروەها ئەگەر کەسێکیش کۆچکردنەکەی بـۆ ئەوە بێت ماڵێکی دونیای دەست بکەوێت، یا بۆ ئافرەتێـك، ئەوا ئەوەی بۆ دەنوسرێت.

فەرمودەی دووەم

هاتنی جوبرائیل بۆ ئەوەی موسلمانان فێری دینەکەیان بکات

عَنْ عُمَرَ رضي الله عنه أَيْضًا قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ. حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا. قَالَ: صَدَقْتَ . فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ

الآخِرِ، وَتُـؤْمِنَ بِالْقَـدَرِ خَيْـرِهِ وَشَـرِّهِ. قَـالَ: صَـدَقْت. قَـالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الإِحْسَانِ. قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّك تَـرَاهُ، فَـإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاك. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِـأَعْلَمَ مِـنَ السَّـائِلِ. قَـالَ: فَـأَخْبِرْنِي عَـنْ أَمَارَاتِهَا؟ قَالَ: أَنْ تَلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُـرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ. ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْنَا مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ: يَا عُمَـرُ أَتَـدْرِي مَـنْ السَّـائِلُ؟. قُلْـتُ: اللَّـهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ(رقم:٨).

عومەری كوڕی خەتاب دەڵێت:

ڕۆژێكیـان لـە خزمـەت پێغەمبـەرﷺ دانیشـتبوین، لـە ناكاو پیاوێك دەركەوت جلێكی سپی لەبەردابو، پرچی زۆر ڕەش بو، شوێنەواری سەفەری پێوە دیار نەبو، هـیچ كـەس لـە ئێمـە نەیدەناسـی، لەبـەردەم پێغەمبـەرﷺ دانیشـت،

ئـەژنۆی گەیانـدە ئـەژنۆی پێغەمبـەرﷺ، دەسـتی لەسـەر هەردوو ڕانی پێغەمبەرﷺ دانا.

گـوتی: ئـەی پێغەمبـەر! لـە بارەی ئیسلام هـەواڵم پـێ بدە.

پێغەمبەرﷺ فەرموی: شایەتی بێنە خوای گەورە تـاكو تەنهایـە، نوێـژ بكـە، زەكات بـدە، ڕۆژووی مـانگی ڕەمـەزان بگرە، حەج بكە ئەگەر توانات هەیە.

كابرا گوتی: ڕاست دەكەیت.

سـەرمان سوڕما، پرسـیاری لێـدەكات و پاشـان دەڵێـت: ڕاست دەكەیت.

ئینجا گوتی: هەواڵم پێ بدە دەربارەی ئیحسان.

پێغەمبـەرﷺ فـەرموی: بـاوەڕت بـەخوا هـەبێت بـە فریشتەی خوا، بە كتێبەكانی پێغەمبەران، بە ڕۆژی دوایی بە قەزاو قەدەر چاكەو خراپەی.

كابرا گوتی: ڕاست دەكەیت، ئینجا گوتی: چاكە چیە.

پێغەمبەرﷺ فەرموی: خواپەرستی وەك ئەوەی بیبینیت، ئەگەر تۆش ئەو نەبینیت، ئەو تۆ دەبینێت.

ئینجا گوتی: هەواڵم پێبدە لە بارەی ڕۆژی دوایی.

پێغەمبەرﷺ فەرموی: پرسیارکەر لە پرسیار لێکراو زاناتر نیە.

کابرا گوتی: ئەی نیشانەکانی چین؟

پێغەمبەرﷺ فەرموی: دایك ببێتە خورام و خزمەتکاری کچەکەی خۆی، خەڵکانی پێخواس و ڕوت و شوانەوێرە دەبنە خاوەن کۆشك و تەلار.

پاشان ڕۆیشت، ئێمەش سێ ڕۆژماینەوە ئینجا پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئەی عومەر: دەزانی ئەم پرسیارەکەر کێ بو؟

گوتم: خواو پێغەمبەر باشتر دەزانن.

پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئەوە جبرائیل بو هاتبو ئاینەکەتان فێر بکات.

فەرمودەی سێیەم

ئیسلام لە سەر پێنج بنەما دامەزراوە

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: بُنِيَ الإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ(رقم:٨)، وَمُسْلِمٌ(رقم:١٦).

لە عەبدوڵای کوڕی عومەرەوە، کە دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خواﷺ بو، دەیفەرمو: ئیسلام لە سەر پێنج بنەما دامەزراوە، کە جگە لە خوا هیچ پەرستراوێکی راستەقینە نیە، هەروەها محمد پێغەمبەری خوایە، ئەنجامدانی نوێژەکان، زەکات دان، حەجکردن، هەروەها ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان.

فەرموودەی چوارەم

هەر یەکێك لەئێوە لە سکی دایکیدا چل ڕۆژ نوتفەیە

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ -وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ-: إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ إِلَيْهِ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: بِكَتْبِ رِزْقِهِ، وَأَجَلِهِ، وَعَمَلِهِ، وَشَقِيٌّ أَمْ سَعِيدٌ، فَوَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ

فَيَدْخُلُهَا. وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٣٢٠٨)، وَمُسْلِمٌ (رقم:٢٦٤٣).

واتە: عبدالله کوڕى مسعود گوتى:

پێغەمبەرﷺ، کە ڕاستگۆو باوەڕپێکراوە، فەرمووى:

دروستبونى هەریەك لە ئێوە لە زگى دایکى چل ڕۆژ (تۆ و ئاوە)، پاشان چل ڕۆژى تر دەبێتە پارچە خوێن، پاشان دەبێتە پارچە گۆشت، ئینجا خواى گەورە فەرمان بە فریشتە دەکات ڕوحى بکاتە بەر، هەروەها چوار شتى ترى بۆ بنوسێت، ئەجەلى، کردەوەى چاکە یاخراپە کار، بەدبەختە یان بەختەوەرە.

ئینجا پێغەمبەرﷺ سوێندى خوارد بە خوا، کە جگە لەو کەستى تر نیە شایەنى پەرستن بێت، هەر یەك لە ئێوە بە شێوەى ئەهلى بەهەشت چاکە دەکات، تا یەك باڵى

دەمێنێت بگاتە بەهەشت، كەچی كردەوەكەی پێشی لێ دەگرێت، ئەمجارە بەكردەوەی ئەهلی دۆزەخ كردەوە دەكاتو دەچێتە دۆزەخەوە، هەروەها هەریەك لە ئێوە بە كردەوەی دانیشتوانی دۆزەخ كردەوە دەكات و هەتا یەك باڵی دەمێنێت، بەڵام دوایی بەكردەوەی ئەهلی بەهەشت كردەوە دەكات و دەچێتە بەهەشتەوە.

فەرموودەی پێنجەم

هەرکەسێك لە دین شتێکی زیاد داهێنێت، لێی وەرناگرێت

عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: **قَالَ: رَسُولُ اللَّهِﷺ مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ.**

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٢٦٩٧)، وَمُسْلِمٌ (رقم:١٧١٨)

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: **مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ.**

عائیشە خوای لێ ڕازی بێ دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەمووی: هەرکەسێك لە دین شتێکی تازە زیاد بکات، لە ئێمە نیە، لە ریوایەتێکی تر هاتوە هەرکەسێك شتێك لەدین زیاد بکات، کە فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت، ئەوا کارەکەی وەرناگیرێت.

فەرمودەی شەشەم

حەڵاڵ و حەرام ڕونکراوەتەوە

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: إنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنْ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقْد اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٥٢)، وَمُسْلِمٌ (رقم:١٥٩٩).

نعمانی کوڕی بەشیر دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خواﷺ بو، فەرموی:

حەڵاڵ ڕونکراوەتەوەو دیارە، حەرامیش ڕونکراوەتەوەو دیارە، لە نێوان حەڵاڵ و حەرام چەند شتێکی گوماناوی هەیە، زۆرێك لە خەڵك نایزانێت، هەرکەسێك خۆی لەمانە بپارێزێت، ئەوە لە دین و عەرزیدا گومانی نەهێشتوەو پاکانەی بۆ کردوون هەرکەسێکیش بکەتە گومانەوە ئەوە کەوتۆتە حەڕامەوە، هەروەك شوانێك ئاژەڵەکەی لە نزیك لەوەڕگایەك بلەوەڕێنێت، کە قەدەغە کرابێت، نزیکە ئاژەڵەکان بکەونە ناو لەوەڕگا قەدەغە کراوەو بیخۆن، ئەوجا بزانە کە هەمو پاشایەك سنوری خۆی هەیە، بزانن سنوری خوا حەڕامکراوەکانیەتی، ئاگاداربن، لەلاشەی مرۆڤ پارچە گۆشتێك هەیە، ئەگەر ئەم پارچە گۆشتە چاك بێت، ئەوا جەستەو هەمو لەش چاك دەبێت، ئەگەر ئەم پارچە گۆشتەش خراپ بێت هەمو جەستەو لاشە خراپ دەبێت، ئاگاداربن ئەوەش دڵە.

فەرمودەی حەفتەم

دین ئامۆژگاری و دڵسۆزییە

عَنْ أَبِي رُقَيَّةَ تَمِيمِ بْنِ أَوْسٍ الدَّارِيِّ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: الدِّينُ النَّصِيحَةُ. قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٥٥)

ئەبی روقیە کوڕی ئەوسی داری دەڵێت:

پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئاین: ئامۆژگاری و دڵسۆزییە.

گوتمان: بەرامبەر بەکێ؟

فەرموی: بەرامبەر خواو کتێبەکەی و پێغەمبەرەکەیو پێشەوای موسڵمانان و موسڵمانان بەگشتی.

فەرمودەی هەشتەم

فەرمانم پێكراوە لە گەڵ خەڵكیدا بجەنگم، هەتا شایەتومان دەهێنن

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٢٥)، وَمُسْلِمٌ (رقم:٢٢).

ئیبن عومەر دەڵێت:

پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی: فەرمانم پێكراوە لە گەڵ خەڵكیدا بجەنگم، هەتا شایەتومان دەهێنن، كە جگە لە

(الله) هیچ پەستراوێکی بەحەق نیە، محمدیش پێغەمبەری خوایە، نوێژبکەن، زەکات بدەن، ئەگەر ئەم دوانەیان کرد، ئەوا خوێن وماڵیان لە لایەن منەوە پارێزراوە، تەنها لە سەر مافی ئیسلام نەبێت، لێپرسینەوەشیان لە سەر خوای بەرزو مەزنە.

فەرمودەى نۆيەم

ئەو شتانەى لە ئێوەم قەدەغە كردووە، مەيكەن

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرٍ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٧٢٨٨)، وَمُسْلِمٌ (رقم:١٣٣٧).

عەبدورەحمانى كوڕى سەخر دەڵێ:

گوێم لێ بوو، پێغەمبەر ﷺ فەرموى: ئەو شتانەى لە ئێوەم قەدەغەكردووە، ئێوە لێى دوور بكەونەوە،

هەرشتێكیش فەرمانم پێكردن بیكەن، ئەنجامی بدەن، هەرچەندێك لە تواناتاندا هەیە ئەنجامی بدەن، گەلانی پێش ئێوە بە هۆی پرسیاركردنی زۆرەوە دوبەرەكی و ناكۆكیان لە نێواندا دروست بو لەگەڵ پێغەمبەرەكانیاندا ئەمەش بوەتە هۆی لە ناوچونیان.

فەرمودەی دەیەم

خوا پاكەو پاكیش وەردەگرێت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا، وَقَالَ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ! يَا رَبِّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِّيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لَهُ؟

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:١٠١٥).

ئەبو هورەیرە دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی:

خودا پاكەو پێگەردە، تەنها شتی پاك وەردەگرێت،

خـودا چ فـەرمانێکی بەسـەر موسـڵمانـاندا دابـێـت، ئەوەشـی بەسـەر پێغەمبـەرانی کـردوە، هـەروەکو فەرمویـەتی: ئـەی پێغەمبەران خواردنی حەڵاڵ بخۆن وکـردەوەی چـاك بکـن، هەروەها دەفەرموێت: ئەی باوەڕداران ئەو خواردنە پـاك و حەڵاڵە بخۆن، کە پێمان بەخشیون، پاشـان باسـی پیـاوێکی کــرد، کــە درێــژەی بەســەفەرەکەی دەدات بــە پرچــێکی تۆزاویــەوە دەســتی بــەرەوە ئاسمــان بەرزدەکاتــەوەو دەڵــێ پــەرومردگارا پــەروەردگارا، لــە کاتێکـدا خـواردنی حەڕامـە، خواردنەوەی حەڕامـە، جل و بـەرگی حەڕامـە، بـە حـەرام گەورە بوە، جاچۆن خوای گەورە دوعای قبوڵ دەکات.

فەرمودەی یازدەم

واز لەم شتە بهێنە کە گومانت لێی هەیە

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سِبْطِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَيْحَانَتِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: **حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ دَعْ مَا يُرِيبُكَ إِلَى مَا لَا يُرِيبُكَ.**

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (رقم: ٢٥٢٠)، وَالنَّسَائِيّ(رقم: ٥٧١١)،وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

حەسەنی کوڕی عەلی کوڕی ئەبو تالیب، کە کچەزای پێغەمبەر و ڕەیحانەی پێغەمبەر ﷺ بو، گوتی: ئەو لە پێغەمبەرەوە ﷺ لە بەریکردووە، کە فەرمویەتی: واز لە شتێك بهێنە، کە گومانی تێدایەو لێی دڵنیانیت، ئەوە بکە کە گومان ناخاتە دڵتەوە ولێی دڵنیایت.

فەرمودەی دوازدەهەم

خۆهەڵنەقورتاندن لە شتی خەڵك

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ.

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (رقم: ٢٣١٨) ، ابن ماجه (رقم:٣٩٧٦).

ئەبو هورەیرە دەڵێت:

پێغەمبەرﷺ فەرموی: یەکێك لە نیشانەکانی ڕەوشت جوانی موسڵمانیەتی ئەوەیە، کە خۆت لە شتێك هەڵنەقورتێنی، کەپەیوەندی بەتۆوە نیە.

فەرمودەی سێزدە

چیت بۆ خۆت پێخۆشە، بۆ براكەشت بەهەمان شێوە

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ خَادِمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:١٣)، وَمُسْلِمٌ (رقم:٤٥).

ئەنەسی كوڕی مالیك دەڵێت: باوەڕی هیچ كەسێك لە ئێوە دانامەزرێت، هەتا چی بۆخۆی پێخۆشە، ئەوەشی بۆ براموسڵمانەكەی پێخۆش نەبێت.

فەرمودەی چواردەهەم

خوێنی موسڵمان بە یەکێ لە سێ شت حەلاڵ دەبێت

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ (يشهد أن لا إله إلا الله، وأني رسول الله) إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ: الثَّيِّبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٦٨٧٨)، وَمُسْلِمٌ (رقم:١٦٧٦).

عبداللەی کوڕی مەسعود دەڵێت: گوێم لە پێغەمبەری خواﷺ بو دەیفەرمو: خوێن ڕشتنی موسڵمان بە یەکێ لە سێ شت نەبێت حەلاڵ نیە، پیاوێك زینا بکات، یا کەسێکی کوشتبێت، یا کەسێك واز لە ئاین بهێنێ و لەڕیزی موسڵمانان جیابێتەوە دژ بە ئیسلام بوەستێ.

فەرمودەی پازدەھەم

ھەركەسێ بڕوای بەخوا و ڕۆژی دوایی ھەیە باقسەی چاك بكات، یا بێدەنگ بێت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٦٠١٨)، وَمُسْلِمٌ (رقم:٤٧).

ئەبو ھورەیرە دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی:

ھەركەسێك بڕوای بە خواو ڕۆژی دوایی ھەیە، با قسەی چاك بكات، ئەگەر قسەی چاك ناكات با بێ دەنگ بێت، ھەروەھا ھەركەسێك بڕوای بە خواو ڕۆژی دوایی ھەیە، با ڕێز لە دراوسێیەكانی بگرێت، ھەركەسێك بڕوای بە خواو ڕۆژی دوایی ھەیە، باڕێز لە میوان بگرێت.

فەرمودەی شازدەم

تورەمەبە

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنْ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ أَوْصِنِي. قَالَ: لَا تَغْضَبْ، فَرَدَّدَ مِرَارًا، قَالَ: لَا تَغْضَبْ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٦١١٦).

ئەبو هورەیرە دەڵێت:

پیاوێك بە پێغەمبەری ﷺ گوت: ئامۆژگاریم بكە.

پێغەمبەر ﷺ فەرموی: تورەمەبە.

پیاوەكە چەند جار دووبارەی كردەوە، پێغەمبەریش ﷺ هەر فەرموی: تورەمەبە.

فەرمودەی حەڤدەم

خوا چاکەی لە سەر هەموشتێك نوسیوە

عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ ﷺ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:١٩٥٥).

ئەبو یەعلای کوڕی ئەوس دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموی: خوای گەورە فەرمانی پێکردووین چاکە لە هەموشتێك بکەین، ئەگەر یەکێکتان لە تۆڵەی خوێن کوشت بە جوانترین شێوە بیکوژن، هەروەها ئەگەر حەیوانێکتان سەربڕی، بە جوانترین شێوە سەری بڕن، چەقۆکەتان تیژ بکەن، با سەربڕاوەکەش بحەوێتەوەو پشویەکی پێ بدات.

فەرمودەی هەژدەهەم

لە هەرکوێیە بویت لە خوا بترسە

عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدَبِ بْنِ جُنَادَةَ، وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: **اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْت، وَأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ.**

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (رقم:١٩٨٧) وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ، وَفِي بَعْضِ النُّسَخِ: حَسَنٌ صَحِيحٌ.

موعازی کوڕی جەبەل دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموی: لە هەرکوێیەك بیت لە خوا بترسە، بەدوای خراپەدا، کردەوەی چاك بکە، ئەوا ئەو خراپەیە دەسڕێتەوە، لەگەڵ خەڵکیدا بە ڕەوشتی جوان هەڵسوکەوت بکە.

فەرمودەی نۆزدەهەم

ڕۆڵە چەند وشەیەكت فێردەكەم

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: **كُنْت خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا، فَقَالَ: يَا غُلَامُ! إنِّي أُعَلِّمُك كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْك، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَك، إذَا سَأَلْت فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْت فَاسْتَعِنْ بِاَللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوك بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوك إلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَك، وَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوك بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوك إلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْك، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ، وَجَفَّتْ الصُّحُفُ .**

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (رقم:٢٥١٦) وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

وَفِي رِوَايَةِ غَيْرِ التِّرْمِذِيِّ: **احْفَظْ اللَّهَ تَجِدْهُ أمامك، تَعَرَّفْ إلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفُك فِي الشِّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا أَخْطَأَك**

لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَك، وَمَا أَصَابَك لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَك، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنْ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا.

عبداللەی کوڕی عەبباس دەڵێت:

ڕۆژێك لە پشت پێغەمبەرەوە ﷺ لەسەر ولاغێك بوم.

فەرموی: ڕۆڵە چەند وشەیەکت فێردەکەم: پارێزگاری لە خوا بکە، خوای گەورە دەتپارێزێت، فەرمانەکانی خوا بپارێزە، دەبینیت خوا فریات دەکەوێ ئەگەر پاڕایتەوە تەنها لەو بپاڕێوە، ئەگەر داواشت کرد تەنها لەو داوا بکە، بشزانە ئەگەر هەرچی خەڵکی دونیا هەیە کۆببنەوەو بیانەوێت، کە سودێکت پێ بگەیەنن، بەهیچ جۆرێك سودت پێ ناگەیەنن، تەنها ئەوە نەبێت، کە خوا بۆی نوسیویت، هەروەها ئەگەر کۆببنەوەبۆ ئەوەی زیانت پێبگەینن ناتوانن زیانت پێ بگەینن تەنها ئەوە نەبێت خوای گەورە لەسەرتی نوسیوە، قەڵەمەکان هەڵگیران و

نوسـراوەكان وشـك بونەتـەوە (قـەزاو قـەدەری خـوا براوەتەوە).

له ڕیوایەتێكی تر هاتوە:

فەرمانـەكانی خـوا بپـارێزە، خـوای گـەورەش بـەرەو لاتدێت، له كاتی خۆشیدا خوای گەورە بناسـە، ئـەوا خـوای گەورەش له كاتی ناخۆشیدا بەهانات دێت، بزانـە، خراپـە، یان چاكە، كە توشی تۆ نابێت، له یەكەمەوە بڕاوەتەوە، كه توشی تـۆ نـەبێ، ئـەوەی توشیشت دەبـێ لـه چـاكە، یـان خراپـە، لـه یەكەمـەوە بڕاوەتـەوە، كـه توشـت دەبـێ و هـی كەسـێكی دیكـە نیـە بزانـە، كەسـەركەوتن لـە گـەڵ ئارامگرتندایه، ڕزگاربون لەگەڵ ناخۆشی و نارەحەتیدایـە، لەگەڵ هەمو ناخۆشیەك و ئازارێكدا، خۆشیەكی بـەدواوە دێت.

فەرمودەی بیستەم

گەر شەرمت نەکرد چی دەکەی بیکە

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ الْبَدْرِيِّ ﷺ قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ.
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٣٤٨٣).

عوقبەی کوڕی عەمری ئەنساری بەدری دەڵێت:

پێغەمبەری ﷺ خوا فەرموی: ئەوەی، کە خەڵك لە پێغەمبەرانی پێشو گواستبێتیانەوە، ئەوەیە ئەگەر شەرم ناکەیت، چی دەکەیت بیکە.

فەرمودەی بیست ویەك

بڵێ: باوەڕی تەواوم بە خوا هەیە، ئینجا لەسەر ئەم باوەڕە بەردەوام بە

عَنْ أَبِي عَمْرٍو وَقِيلَ: أَبِي عَمْرَةَ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: قُلْت: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَك، قَالَ: قُلْ: آمَنْت بِاَللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمْ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٣٨).

سوفیانی كوڕی عبدالله دەڵێ: گوتم: ئەی پێغەمبەری خواﷺ دەربارەی ئاینی ئیسلام شتێكم پێ بڵێ، پێویستم بە كەسی تر نەبێت، فەرموی: بڵێ: باوەڕی تەواوم بە خوا هەیە، ئینجا لەسەر ئەم باوەڕە بەردەوام بە.

فەرمودەی بیست و دوو

ئەگەر نوێژەكانم بكەم و ڕۆژی ڕەمەزانم گرت

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: **أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: أَرَأَيْت إذَا صَلَّيْت الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُمْت رَمَضَانَ، وَأَحْلَلْت الْحَلَالَ، وَحَرَّمْت الْحَرَامَ، وَلَمْ أَزِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَأَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟**
قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:١٥).

جابری كوڕی عبداللەی ئەنصاری دەڵێت: پیاوێك پرسیاری لە پێغەمبەرﷺ كرد گوتی: هەركاتێ نوێژە فەرزەكانم كرد، ڕۆژووی ڕەمەزانم گرت، حەڵاڵم بە حەڵاڵ زانی، حەڕامم بە حەڕام زانی و لێ دوركەوتمەوە، لەمە زیاترم نەكرد، ئایا دەچمە بەهەشت؟ پێغەمبەرﷺ فەرموی: بەڵێ، بەبێ سزادان دەچیتە بەهەشت.

فەرمودەی بیست وسێ

پاك وخاوێنی نیوەی ئیمانه

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ عَاصِمٍ الْأَشْعَرِيِّ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ **الطَّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَآنِ -أَوْ: تَمْلَأُ- مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَك أَوْ عَلَيْك، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا.**

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٢٢٣).

مالیکی کوڕی حارسی کوڕی عاصمی ئەشعەری دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموی: پاك ڕاگرتنی مرۆڤ لە هەمو شتێك نیوەی ئیمانە، (الحمدلله) خێری ئەوەندە زۆرە تەرازووی ڕۆژی قیامەت پڕدەکات، گوتنی: (سبحان الله

والحمدلله) بەیەكەوە خێری ئەوەندە زۆرە، نێوانی ئاسمان و زەوی پڕدەكات، نوێژكردنی بەرێكو پێكی ڕووناكیە بۆناو گۆڕ، خێركردن بەلگەیە لەسەر خاوەنەكەی لە دونیاوقیامەتدا، ئارام گرتن لەسەر خراپە نەكردن خواپەرستی و ڕۆشناییە، قورئانی پیرۆز شایەتە بۆتۆ لە ڕۆژی قیامەتدا ئەگەر عەمەلت پێ كردبێت، یان شایەتە لەسەرت ئەگەر عەمەلت پێ نەكردبێت، هەمو كەسێك، كە ڕۆژ هات بە كارێك خەریك دەبێ، هەندێك كەس خۆی دەفرۆشێت بە خوای گەورە، ئەمە ئازاد دەكات لە ئاگری دۆزەخ، هەندێكیشیان هەیە خۆی بەشەیتان دەفرۆشێت و لە ڕۆژی دوایی ماڵی وێران دەبێ.

فەرمودەی بیست و چوار

بەندەكانم: من ستەمم لە سەر خۆم حەرام كردووە

عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ ﷺ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، أَنَّهُ قَالَ: يَا عِبَادِي: إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا. يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْته، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ. يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْته، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ. يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ عَارٍ إِلَّا مَنْ كَسَوْته، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسُكُمْ. يَا عِبَادِي! إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ. يَا عِبَادِي! إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ

وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْت كُلَّ وَاحِدٍ مَسْأَلَته، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي! إنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَن إلَّا نَفْسَهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٢٥٧٧)

ئەبی زەری غەفاری فەرمودەیەكی قودسی دەگێڕتەوە دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموی:

خوای گەورە دەفەرموێت: بەندەكانم! من ستەمم لە خۆم حەرام كردوە، كەواتە ئێوەش ستەم لەیەكتر مەكەن، بەندەكانم! ئێوە گومڕابون من ڕێم نیشان دان، داوای ڕێنیشاندانم لێ بكەن.

بەنـدەكانم هـەموتان برسـین بـون مـن ڕۆزیـم پێـدان، داوای ڕۆزیم لیٚ بكەن.

بەنـدەكانم! ئێـوە بـیٚ جـل وبـەرگ بـون، مـن پۆشـتەم كردن، دوای جل و بەرگم لیٚ بكەن.

بەنـدەكانم! ئێـوە بەشـەوڕۆژ تـاوان دەكـەن داوای لـیٚ خۆشبونم لیٚ بكەن لێتان خۆش دەبم.

بەندەكانم! ئێوە ناتوانن زیـانم پـیٚ بگەیـەنن، هـەروەها ناشتوانن سودم پیٚ بگەیەنن.

بەندەكانم! ئەگـەر لەیەكـەمین كەسـتان، تـا دواكەسـتان بە مـرۆ و جنۆكـەوە لـە سـەر دڵـی باشـترین پیاوچـاك بـن، هیچ لە دەسەڵات و گەورەیی من زیاد ناكات.

بەندەكانم! ئەگەر لـە یەكـەمین كەسـتان تـا دواكەسـتان بـە مـرۆ و جنۆكەوەلـە ئێـوە لەسـەر دڵـی خـراپترین پیـاو بێت، ئەوا هیچ زیان بە من ناگات لە گـەورەی و دەسـەڵاتی من كەم نابێتەوە.

بەندەكانم! ئەگەر لەیەكەمین كەستان، تا دواكەستان بە مرۆ و جنۆكەوە لە دەشتێكدا كۆببنەوە داوای شتێكم لێ بكەن هەریەك داواكەی پێ بدەم، ئەوە هیچ لە موڵكی من كەم نابێتەوە، تەنها وەك ئەوە دەرزی لە دەریا هەڵێنجی.

بەندەكانم! ئەو كردەوە چاكانەو خراپانە، كردەوەی خۆتانە، فریشتەكانم كردەوەكانتان دەژمێرێت، لە ڕۆژی دوایی دەیدەمەوە دەستتان، پاداشت و سزاش هەر بە گوێرەی كردەوەكانتانە، هەركەسێ خراپەی كردوە، با سەرزەنشتی خۆی بكات و سەرزەنشتی كەس نەكات.

فەرمودەى بيست وپێنج

دەوڵەمەندان پاشتى گەورەيان بەدەست هێناوە

عَنْ أَبِي ذَرٍّ ﵁ أَيْضًا، أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالأُجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: أَوَلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَّدَّقُونَ؟ إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةً، وَأَمْرٌ بِمَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَأْتِي أَحَدُنَا شَهْوَتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا

أجْرٌ؟ قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ، كَانَ لَهُ أَجْرٌ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:١٠٠٦).

ئەم فەرمودەیەش لە ئەبو زەری غەفاریەوە گێڕدراوەتەوە، کە چەند کەسێك بە پێغەمبەریانﷺ گوت:

ئەی پێغەمبەری خواﷺ! دەوڵەمەندەکان پاداشتی گەورەیان بەدەست هێناوە لە دونیاو دوارِۆژدا، هەروەك ئێمە نوێژ دەکەن و بەڕۆژوو دەبن، جگە لە نوێژو ڕۆژوو سامان ومالّیشیان هەیە، لە ڕێگای خوای گەورەدا دەیکەنە خێر، ئێمە مالّمان نیە بیکەین بەخێر.

پێغەمبەرﷺ فەرموی: خوا ڕێگای زۆری بۆ ئێوە داناوە خێری پێ بکەن، هەرجارێك بلّێن: (سبحان الله) خێرێکتان بۆ دەنوسێت، هەرجارێك بلّێن: (الله أکبر) خێرێکتان بۆ دەنوسێت، هەروەها هەرجارێك بلّێن: (لاإلە إلا الله)

خێرێكی هەیە، هەرفەرمان كردنێك بەچاكە خێرە، هەر نەهی كردنێك لە خراپە خێرێكی هەیە، جوتبون لەگەڵ خێزانی خۆت بە خێر بۆت دەنوسرێت.

هاوەڵەكان گوتیان: ئەی پێغەمبەری خواﷺ! ئەگەر ئێمە بۆ تێركردنی ئارەزوی خۆمان لەگەڵ خێزانی خۆمان جوت بین، خێرمان بۆ دەنوسرێت؟!

پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئەگەر كەسێك ئارەزووی خۆی لە حەرام تێر بكات، ئایە بەگوناح بۆی نانوسرێت؟ كەواتە هەركەسێك لە حەلاڵ ئارەزووی خۆی تێر بكات، پاداشتی لەسەر دەدرێتەوە.

فەرمودەی بیست وشەش

هەر جومگەیەکی خەڵك خێرێکی لە سەرە

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ تَعْدِلُ بَيْنَ الْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِه فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خُطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٢٩٨٩)، وَمُسْلِمٌ(رقم:١٠٠٩).

ئەبو هورەیرە دەڵێت:

پێغەمبەرﷺ فەرموی: هەمو ڕۆژێك جومگەکانی مرۆڤ خێرێکی لە سەرە، هەمو ڕۆژێك، کە ڕۆژی تێدا هەڵدێت،

ئاشتكردنەوەی دووكەس، كە ناكۆكییان لەنێواندا هەیە، یارمەتی مرۆڤ بدەیت بۆ سواربونی وڵاغەكەی بە خێر بۆت دەنوسرێت، یان بارەكەی لەگەڵ باربكەیت، ئەمەش بەخێر بۆت دەنوسرێت، لابردنی ئەو شتانەی لە سەر ڕێگا زیان بە خەڵك دەگەیەنن، بە خێر بۆت دەنوسرێت.

فەرمودەی بیست و حەفت

چاكە ڕەوشت جوانیە

عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رضي الله عنه عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِك، وَكَرِهْت أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٢٥٥٣).

وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ رضي الله عنه قَالَ: أَتَيْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ؟ قُلْت: نَعَمْ. فقَالَ: استفت قلبك، الْبِرُّ مَا اطْمَأَنَّتْ إلَيْهِ النَّفْسُ، وَاطْمَأَنَّ إلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ، وَإِنْ أَفْتَاك النَّاسُ وَأَفْتَوْك.

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَيْنَاهُ في مُسْنَدَي الإمَامَيْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ (رقم:٤/٢٢٧)، وَالدَّارِمِيِّ (٢/٢٤٦) بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

أـ نەواسی كوڕی سمعان دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموی: چاكە ڕەوشت جوانیە، خراپە ئەوەیە، كە دڵت پێی توندەو حەزناكەیت خەڵك پێی بزانێت.

ب ـ وابیصەی كوڕی دەڵێت: گوتویەتی: چومە خزمەت پێغەمبەری خواﷺ، پێغەمبەرﷺ فەرموی: هاتویی پرسیار دەربارەی چاكە بكەیت؟ گوتم: بەڵی، پێغەمبەرﷺ فەرموی: لە دڵت بپرسە، چاكە ئەوەیە دڵ و دەرونت پێی ئارام بێت، خراپەش ئەوەیە كار لەدڵ بكات و دڵت پێی ناخۆش بێ و لێی دوو دڵ بیت. هەر بۆیە بەپێی دڵت واز لەم خراپە بهێنە، هەرچەندە زانایان فتوات بۆ بدەن، هەروەها دیسان فتوات بۆ بدەن.

فەرمودەی بیست وهەشت

ئامۆژگاریتان دەكەم لەخوا بترسن

عَنْ أَبِي نَجِيحٍ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ ﷺ قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّه ﷺ مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّه! كَأَنَّهَا مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا، قَالَ: أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ.

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (رقم:٤٦٠٧)، وَالتِّرْمِذِيُّ (رقم:٢٦٦) وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

ئەبو نەجیحی عیرباز كوڕی ساریە دەڵێت: پێغەمبەرﷺ وتارێكی بۆ داین، وتارەكەی ئەوەندە توند بو دڵی پێ

ئەهاتە لەرزین، چاوانی پێ ئەهاتە گریان، ئێمەش گوتمان: ئەی پێغەمبەری خواﷺ لەم ئامۆژگاریەت وا دەردەکەوێت ئامۆژگاری ماڵئاوایی بێت، ئامۆژگاریمان بکە. فەرموی:

لە خوا بترسن، هەروەها گوێڕایەڵی فەرمانەکانی گەورەکانتان بن، ئەگەر گەورەکەتان بەندەیەك بێت، ئەگەر کەسێك لە ئێوە تەمەنی درێژ بێت، ناکۆکی زۆر دەبینێت، پابەندبن بە سوننەتی من و ڕێوشوێنی خولەفای ڕاشیدین و بەریمەدەن، بەددان بیگرن، خۆتان لە داهێنراوەکان بە دوور بگرن، چونکە هەموو بیدعەیەك گومڕاییە.

فەرمودەی بیست ونۆ

خوا بپەرستەو هاوەڵی بۆ پەیدا مەکە

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ ﷺ قَالَ: قُلْت يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدْنِي مِنَ النَّارِ، قَالَ: لَقَدْ سَأَلْت عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أَدُلُّك عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ تَلَا: تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ حَتَّى بَلَغَ يَعْمَلُونَ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُك بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟ قُلْت: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُك بِمَلَاكِ ذَلِكَ كُلِّهِ؟ فقُلْت: بَلَى يَا

رَسُولَ اللَّه! فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ وَقَالَ: كُفَّ عَلَيْك هَذَا. قُلْت: يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ: ثَكِلَتْك أُمُّك وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ عَلَى وُجُوهِهِمْ -أَوْ قَالَ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ- إلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟!

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (رقم:٢٦١٦) وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

موعازی كوری جەبەل دەڵێت: گوتم ئەی پێغەمبەری خواﷺ، شتێكم پێ بڵێ پێی بچمە بەهەشت و لەئاگر دوور بكەومەوە.

پێغەمبەرﷺ فەرمووی: داوای شتێكی گەورەت كرد، ئەوەش زۆر ئاسانە، كە خوا بۆی ئاسان بكات.

ئینجا فەرمووی: خوای گەورە بپەرستەو هاوبەشی بۆ پەیدامەكە، نوێژبكە، زەكات بدە، ڕۆژووی ڕەمەزان بگرە، حەج بكە.

پاشان فەرمووی دەرگاكانی چاكەت پێ بڵێم؟ ڕۆژوو قەڵغانە، چاكەكردن گوناح دەكوژێنێتەوە، هەروەك ئاو

ئـاگر دەکوژێنێتــەوە، هــەروەها شــەونوێژیش، پاشـان ئـەم ئایەتەی خوێندەوە:

(تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ)

واتــە: لــە خــوای خۆیــان دەپاڕێنــەوەو دەیپەرســتن و شەونوێژ ئەکەن، بە تەمای بەهەشتن و لەو ماڵەی پێمان داون ئەیبەخشن* کەس نازانێ ئەوەی لە بەهەشت بۆیان دانراوە لەوەی چاو پێی خۆش ئەبێ، ئەوەش پاداشتی ئەو کردەوە باشانەیە، کە لە دونیادا ئەیان کرد.

پاشان فەرموی: سەری هەمو خوا پەرستیەکت پێبڵێم؟

موعازدەڵێت: گوتم بەڵێ، ئەی پێغەمبەری خواﷺ.

فــــەرموی: ســــەری هەموکردەوەیــــەك ئیســــلامە، کۆڵەکەکەشی نوێژکردنە، لوتکەی بەرزی ئیسلام جیهادە.

فـەرموى: هـەمو ئەوانـەت پێبڵێم، کـە ئەمانـەى هـەمو تێدابێت. گوتم بەڵێ.

پێغەمبـەر ﷺ بەدەسـت زمـانى خـۆى گـرت، فـەرموى: خۆت لەمە بپارێزە.

منـيش گـوتم: ئايـە چۆن بـەهۆى قسـەکردنمانەوە سـزا دەدرێين؟

فــەرموى: دايکـت ڕۆڵــە ڕۆت بــۆ بکـات چـۆن ئەمــە نازانيت! زۆرتـرينى خەڵك بە هۆى زمانەوە دەچنە دۆزەخ.

فەرمودەی سی

خوا چەند شتێكی فەرزكردووە، ئێوە لە دەستیان مەدەن

عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ جُرْثُومِ بن نَاشِبٍ ﵁ عَنْ رَسُولِ اللَّه ﷺ قَال: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً لَكُمْ غَيْرَ نِسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا.

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيّ في سننه (١٨٤/٤)، وَغَيْرُهُ.

ئەبو سەعلەبەی خوشەنی دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: خوای گەورە چەند شتێكی لە سەر ئێوە فەرزكردوە، ئێوەش لە دەستیان مەدەن، چەند سنورێكی بۆ داناون مەیان بەزێنن، هەندێك شتی حەڕام كردوە پێشێلی مەكەن ونزیكی مەكەون، وەك بەزەیی نواندن بۆ ئێوە لە هەندێك شت بێ دەنگ بوە بەبێ بیركردن، كەواتە ئێوەش لێی مەكۆڵنەوە.

فەرمودەی سی ویەك

دنیا بەكەم بگرە، خوا خۆشی دەوێت

عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ ﷺ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّه! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ، وَأَحَبَّنِي النَّاسُ، فَقَالَ: ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ، وَازْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ.

حديث حسن، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ (رقم:٤١٠٢)، وَغَيْرُهُ بِأَسَانِيدَ حَسَنَةٍ.

سەهلی كوڕی سەعدی ساعدی دەڵێت:

پیاوێك هاتە لای پێغەمبەر ﷺ گوتی: ئەی پێغەمبەر ﷺ! ڕێگایەكم پێ نیشان بدە هەركاتێك كردم، خوا خۆشی بوێم و خەڵك خۆشیان بوێم.

پێغەمبەرﷺ فەرموی: دنیا لـە دڵت بەكـەم بگـرە، ئـەو كاتە خوا خۆشی دەوێیت، دڵت پەیوەند نەبێت بەوەی، كـە خەڵك هەیەتی و واز لەم شتە بێنە، كە لـە دەسـتی خـەڵك دایـەو خـۆتی پـێ خـەریك مەكە، ئـەو كاتـە خـەڵك تۆیـان خۆش دەوێت.

فەرمودەی سی و دوو

نە زیان لەخۆت بدە، نە زیان لە خەڵك

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ .

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ (راجع رقم:٢٣٤١)، وَالدَّارَقُطْنِيّ (رقم:٤/٢٢٨)، وَغَيْرُهُمَا مُسْنَدًا. وَرَوَاهُ مَالِكٌ (٧٤٦/٢) فِي الْمُوَطَّإِ عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا، فَأَسْقَطَ أَبَا سَعِيدٍ، وَلَهُ طُرُقٌ يُقَوِّي بَعْضُهَا بَعْضًا.

ئەبو سەعیدی خودری دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: هیچ زیان پێگەیاندنێك لە ئیسلام ڕەوانیە، كە لە خۆتی بدەیت، هەروەها هیچ زیان لێدانێكیش لە خەڵك ڕەوانیە بۆ ئەوەی سود بە خۆت بگات.

فەرمودەی سی وسێ

داواكار دەبێ شایەتی هەبێ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى رِجَالٌ أَمْوَالَ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، لَكِنَّ الْبَيِّنَةَ عَلَى الْمُدَّعِي، وَالْيَمِينَ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ.

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الْبَيْهَقِيّ(في السنن ١٠/٢٥٢)،
وَغَيْرُهُ هَكَذَا، وَبَعْضُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ.

ئیبن عەباس دەڵێت: ئەگەر ئەوەی خەڵك داوای دەكەن، بەبێ هیچ بەڵگەیەك پێیان بدرێ، ئەوا هەندێكیان هەر لە خۆیانەوە داوای ماڵی خەڵكی تر دەكەن و تەماعی دەكەن، هەروەها داوای خوێنی كەسانی تریان دەكرد، لەبەر ئەوە داواكار لەسەریەتی شایەتی هەبێ، سوێندیش لەسەر ئەو كەسەیە، كە نكۆڵی دەكات لەوەی داوای لێكراوە.

فەرمودەی سی وچوار

هەرکەسێك خراپەیەكی بینی، با بە دەست بیگۆڕێت

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ.
رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٤٩).

ئەبوسەعیدی خودری دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: هەرکەسێك شتێکی ناڕەواو خراپی بینی، با بەدەست بیگۆڕێت، ئەگەر بەدەست نەیتوانی بیگوڕێت، بە زمان داوای گۆڕینی بکات، ئەگەر بەزمان نەیتوانی بە دڵ پێی ناخۆش بێت، کە ئەمەش لاوازترینی ئیمانە.

فەرمودەی سی وپێنج

حەسودی بەیەك مەبەن و رقتان لە یەكتریی نەبێتەوە

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَـالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَحَاسَـدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِـعْ بَعْضُـكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَـادَ اللَّـهِ إِخْوَانًـا، الْمُسْلِمُ أَخُـو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَـا يَخْذُلُـهُ، وَلَـا يَكْذِبُـهُ، وَلَا يَحْقِـرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا، وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَـى الْمُسْـلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٢٥٦٤).

ئەبو هورەیرە دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموی: ئیرەیی بە یەكتر مەبەن، بە فرت وفێڵ نرخ و شتومەكی فرۆشراو

زیاد مەکەن، کە ناشتانەوێ بیکڕن، ڕقتان لە یەکتر نەبێت، پشت لە یەکتری مەکەن و قسە لە یەکتری مەبڕن، دوکاندارەکان! نرخی شت لەسەر یەکتر گران و هەرزان مەکەن، ببنە برای دینی، موسڵمان برای موسڵمانە، ستەمی لێناکات، سەرشۆڕی ناکات، سوکی ناکات، بە درۆی ناخاتەوەو درۆی لەگەڵ ناکات، سێ جار دەستی لەسەر سینگ دانا، فەرمووی: لەخواترسان لێرەیە، خوێن و ماڵ و ناموسی موسڵمان لەسەر یەکتر حەرامە.

فەرمودەی سی وشەش

هەركەسێ ناخۆشیەك لەسەر بڕوادارێك لاببات

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارَسُونَهُ فِيمَا بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمْ السَّكِينَةُ، وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ (رقم:٢٦٩٩) بهذا اللفظ.

هەركەسێك ناخۆشیەك لە ناخۆشیەكانی دونیا لە سەر موسڵمانێك لابدات، خوای گەورە ناخۆشیەك لە ناخۆشیەكانی قیامەتی لەسەر لادەدات، هەركەسێك كارئاسانی بۆ موسڵمانێكی قەرزار بكات، جا بە پێدانی ماڵ و سامان بێت، یان بە وەستان لەسەر قەرزارەكە، هەتا دەیداتەوە، بێت، خوای گەورە باری لە دونیاو قیامەت سوك دەكات، هەركەسێك عەیبی موسڵمانێك داپۆشێت، خوای گەورە لە قیامەت عەیبی دادەپۆشێت، هەر كەسێك یارمەتی براكەی بدات خوای گەورە یارمەتی دەدات، هەر كەسێك ڕێگایەك بگرێتە بەر بۆ زانست خوای گەورە ڕێگاكەی بۆ ئاسان دەكات، هەر كۆمەڵێك لە ماڵێك لە ماڵەكانی خوا كۆببنەوە بۆ خوێندن و فێربونی قورئان، ئەوا خوای گەورە ئارامیان بەسەردا دەڕژێنێت و بەزەیی خوا دایان دەپۆشێت و فریشتە دەوریان دەدات، خوا لەلای ئەوانە باسیان دەكات، كە لەلای ئەون، كە فریشتەكانن، هەر كەسێك كردەوەی كەم بێت، نەژادو ڕەچەڵكی پێشی ناخات.

فەرموودەى سى و حەفت

خوا چاكە و خراپەى نوسيوە

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّه ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: إنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ إلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٦٤٩١)، وَمُسْلِمٌ (رقم:١٣١)، في صحيحيهما بهذه الحروف.

عبدالله كورى عەباس دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموى: خواى گەورە چاكەو خراپەى نوسيوە، پاشان ڕوونى

كردۆتەوە هەركەسێك ئارەزووی كردەوەی چاكی هەبێت و ئەنجامی نەدات خوای گەورە بەچاكەیەكی تەواو بۆی دەنوسێت، ئەگەر ئەنجامیشی نەدات، هەركەسێكیش ئارەزووی چاكەیەكی هەبێت و ئەنجامی بدات خوای گەورە بە دەچاكە تا حەفت سەد چاكە، بەڵكو چەندانی تری بۆ دەنوسێت، ئەگەر كەسێك ئارەزووی خراپەیەك بكات، پاشان خراپەكە نەكات، خوای گەورە چاكەیەكی بۆ دەنوسێت، ئەگەر خراپەكەش ئەنجام بدات، خوای گەورە تەنها یەك خراپەی بۆ دەنوسێت.

فەرمودەی سی و هەشت

هەركەسێ دژایەتی دۆستێكم بكات، جەنگی لەگەڵ دەكەم

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُول اللَّهِ ﷺ إنَّ اللَّـهَ تَعَـالَى قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقْد آذَنْتهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْـت سَـمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَـدَهُ الَّتِـي يَـبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَلَئِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّـهُ، وَلَـئِنْ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ(رقم:٦٥٠٢).

ئـەبو هـورەیرە دەڵێـت: پێغەمبـەر ﷺ فـەرموی: خـوای گەورە دەفەرموێت: هەركەسێك دژایـەتی دۆسـتێكم بكـات،

جـەنگی لـە دژ ڕادەگەیـەنم، بەندەکـەم بەهـەر شـتێ لـێم نزیك دەببێتەوە، لەوەم پێخۆشتر نیە، کە بـەو شـتانە لـێم نزیك دەبێتـەوە، کە لـە سـەریانم فـەرزو پێویست کـردوە، بەندەکەم بەردەوام بە سوننەتەکان لـێم نـزیـك دەبێتـەوە، تـــا خۆشـــم دەوێـــت، کاتێـــك خۆشـــم ویســـت دەبمـــە یارمەتیدەری، هەروا ئەم چاوانەی، کە پێی دەبینێت، ئـەم گوێچکانەی، کە پێی دەبیستێت، ئەم قاچانەی، کە بۆ کاری خێـر پێـی دەڕوات، کاتێـك داوام لێـدەکات پێـی دەبەخشـم، کاتێك پەنام پێدەگرێت پەنای دەدەم.

فەرمودەی سی و نۆ

خوا چاوپۆشی لە هەڵەو لە بیرچونی ئوممەتەکەم کردوە

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ.

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ (رقم:٢٠٤٥)، وَالْبَيْهَقِيّ (السنن٧)، صححه الألباني في صحيح سنن إبن ماجة

ئیبن عەباس دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: خوای گەورە چاوپۆشی کردوە لە هەڵەی ئومەتەکەم و لە بیرچون و ئەوشتانەی بەزۆر پێیان دەکرێت.

فەرمودەی چلەم

لە دونیا وەك نامۆ و ڕێبوارێك بژی

عَنْ ابْن عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَنْكِبِي، وَقَالَ: كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّك غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: إذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرْ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرْ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِك لِمَرَضِك، وَمِنْ حَيَاتِك لِمَوْتِك.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رقم:٦٤١٦).

ئیبن عمر دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ شانمی گرت فەرموی: وەك نامۆو ڕێبوارێك لە دونیا بژی، ئیبن عومەر دەڵێ: کاتێ ئێوارەت بەسەرداهات چاوەڕوانی بەیانی مەبە، هەروەها، کە بەیانیت بەسەر داهات چاوەڕوانی ئێوارە مەکە، پێش ئەوەی نەخۆش بکەویت لەش ساغیت بقۆزەوەو کاری چاکە زۆر بکە، بەر لە مردنیش سود لە ژیانت وەربگرە.

فەرمودەی چل ویەك

هیچ كەسێك باوەڕی تەواو نابێت، هەتا هەواو ئارەزووەكانی شوێنكەوتەی پەیامەكەم نەبێت

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْـنِ الْعَـاصِ رَضِـيَ اللَّـهُ عَنْهُمَا، قَالَ: **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُـونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ.**

حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ، رَوَيْنَاهُ فِي كِتَابِ الْحُجَّةِ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

عبدالله كوڕی عەمری كوڕی عاص دەڵێت: هیچ كەسێك باوەڕی تەواو نابێت، هەتا هەواو ئارەزووەكانی شوێنكەوتەی پەیامەكەم نەبێت، كە لە لایەن خواوە بۆم هاتوە.

فەرمودەى چل و دوو

ئەى بەنى ئادەم هەركاتێك داوام لىٚ بكەيت لە گوناحت خۆش بم لە گوناحت خۆش دەبم

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ! إنَّك مَا دَعَوْتنِي وَرَجَوْتنِي غَفَرْتُ لَك عَلَى مَا كَانَ مِنْك وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُك عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتنِي غَفَرْتُ لَك، يَا ابْنَ آدَمَ! إنَّك لَوْ أَتَيْتنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتُك بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً.

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (رقم:٣٥٤٠)، وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

ئەنەس دەڵێت: پێغەمبەرﷺ فەرموى: خواى گەورە دەفەرموێت: ئەى بەنى ئادەم هەركاتێك داوام لىٚ بكەيت

لە گوناحت خۆش بم لە گوناحت خۆش دەبم و گوێشی پێ نادەم، ئەی بەنی ئادەم ئەگەر گوناحەکانت بگاتە ئەو پەری ئاسمانەوە پاشان داوای لێ خۆشبونم لێ بکەیت لێت خۆش دەبم، ئەی بەنی ئادەم ئەگەر یەك بەزەوی گوناح لەگەڵ خۆت بینی بەس هاوبەشم بۆ پەیدا نەکەیت یەك بەدونیا لێخۆشبونت پێ دەبەخشم.

ناوەرۆك